

AZƏRBAYCANDA ƏLVERİŞLİ İNVESTİSİYA MÜHİTİNİN FORMALAŞDIRILMASI İSTİQAMƏTLƏRİ

Açar sözlər: investisiya, iqtisadiyyat, iqtisadi artım, inkişaf

Key words: investment, economy, economic growth, development

Ключевые слова: инвестиции, экономика, экономический рост, развитие

Giriş

Müasir dövrdə hər bir ölkənin inkişafında investisiyaların rolu xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Investisiyalar təhlükəsiz iqtisadi artımı və ölkə iqtisadiyyatında rəqabət qabiliyyətini təmin edir, əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinə zəmin yaradır. Investisiyaların artımını təmin etmək üçün bazar infrastrukturunun genişləndirilməsi və təkmilləşdirilməsi, iqtisadi artımı təmin etmək üçün isə investisiyaların iqtisadiyyatın prioritet sahələrinə yönəldilməsi, iqtisadiyyatın quruluşunda elm tutumlu sahələrin payının artırılması zəruri hesab olunur [3].

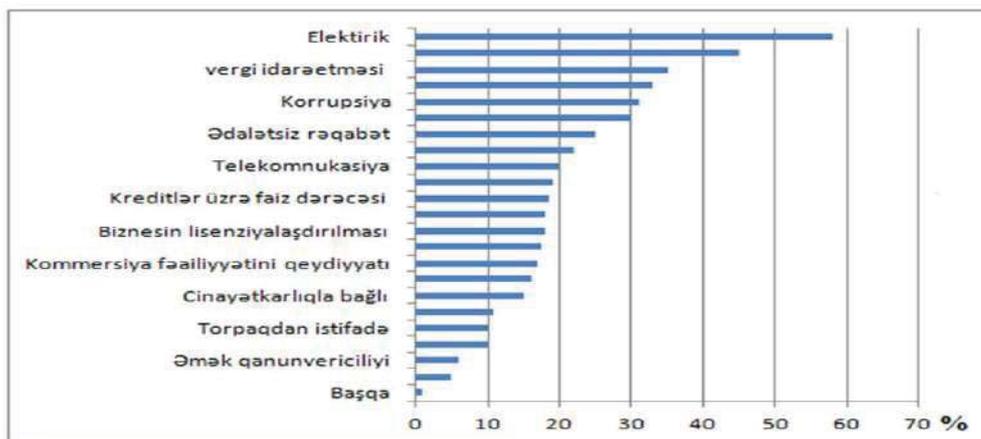
Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra, yəni açıq iqtisadiyyat formalaşdıqdan sonra dünyanın bir sıra ölkələrindən cəlb olunan kapitalın həcmi artmağa başlayır. Ölkəyə daxil olan kapital ixracı iki əsas formada, beynəlxalq kredit formasında (borc kapitalı formasında) və xarici investisiyalar formasında (sahibkar kapitalı formasında) baş verirdi. Xüsusilə, Azərbaycan kapitalın beynəlxalq hərəkəti prosesində iştirak edən bir ölkəyə çevrilir. O cümlədən 1993-1996-cı illərdə respublika iqtisadiyyatında yaranmış iqtisadi tələblər, ciddi maliyyə yatırımlarına ehtiyacın artması mövcud olması makroiqtisadi sabitliyin formalaşmağa başlaması və s. amillər ölkəyə kapital ixrac olunmasına qapı açdı. Azərbaycan iqtisadiyyatına yenidən kapital ixracının formalarından biri xarici investisiya qoyuluşudur. Azərbaycan iqtisadiyyatına xarici investisiya qoyuluşu əsasən əsrin müqaviləsi neft strategiyasının müəyyən olunması ilə bağlı olmuşdur. 1994-cü ildə bağlanan əsrin müqaviləsi isə Azərbaycan iqtisadiyyatında yeni bir dövrün başlanmasına səbəb oldu.

Əsas hissə

Ölkəmizdə uğurla həyata keçirilən genişmiqyaslı sosial-iqtisadi islahatlar nəticəsində son illər ölkəmizin həyatında olduqca mühüm dəyişiklər baş vermişdir, ölkə iqtisadiyyatı özünün dinamik inkişafı ilə yeni mərhələ olan sənayeləşməyə qədəm qoymuşdur. Təkcə son beş ildə ÜDM istehsalı 29.9%, o cümlədən sənaye məhsulları 2.5 dəfə artmışdır. Göründüyü kimi, ölkə iqtisadiyyatının inkişaf etdirilməsi müəyyən dərəcədə də buraya investisiyaların cəlb edilməsi və onlardan səmərəli istifadə olunması günün vacib mərhələlərindən biridir.

Ölkənin investisiya mühitinə bir sıra problemlər mane olur. Ümumiyyətlə investista mühitinə mane olan problemlər FİAS (Xarici Investisiyalar üzrə Məsləhət Xidməti) tərəfindən 2006-cı ildə aparılan sorğunun nəticəsində daha da aydın görmək olar.

Qrafik 1. Investisiya mühitinə mane olan problemlər

Mənbə: <http://www.economy.gov.az>

Əlverişli investisiya mühitinə aşağıdakı faktorlar müsbət təsir göstərir [1; s. 14]:

1. Dövlətin sahibkarlığı stimullaşdırılması siyasətinin stabil olması;
2. Güzəştli vergi rejiminin mövcudluğu;
3. Etibarlı operativ bank sistemi;
4. İnformasiya texnologiyası və infrastruktur vasitələri ilə təminatlılıq dərəcəsi;
5. Süni yoxlama və müdaxilənin yoxluğu, göstərilməsi üçün firma şəbəkəsinin inkişafı;
6. İntelektual mülkiyyətin möhkəm müdafiə sistemi;
7. Təsərrüfat fəaliyyəti prosedurasının sadələşdirilməsi;
8. Yaradıcılıq azadlığı və s. (innovativ sərbəstlik);

İnvestisiya mühitinin formalaşdırılması istiqamətində ölkədə kifayət qədər tədbirlər həyata keçirilmişdir. Xarici investisiyaların ölkə iqtisadiyyatına cəlb edilməsi Azərbaycan dövlətinin müəyyən etdiyi iqtisadi inkişaf strategiyasının mühüm tərkib hissəsidir. Son dövrlər ölkədəki siyasi sabitlik və iqtisadi inkişaf xarici dövlətlərin Azərbaycan iqtisadiyyatına uzunmüddətli sərmayə qoymaq üçün marağını daha da artırmışdır. [4; s. 45] Ölkə iqtisadiyyatına qoyulan investisiyalann artımı rəsmi statistik göstəricilərdə də öz əksini tapmışdır. Təsadüfi deyil ki, 1996-2005-ci illər ərzində ölkə iqtisadiyyatına 29,3 milyard ABŞ dolları həcmində investisiya qoyulmuşdursa, 2006-2016-cı illərdə investisiya qoyuluşunun həcmi 203,7 milyard dollar təşkil etmişdir. Bunlardan daxili investisiyalann həcmi 109,3 milyard dollar, xarici investisiyalann həcmi isə 94,4 milyard dollar olmuşdur.

Xarici investisiya fəaliyyətini həyata keçirmək istəyən şirkət müxtəlif məhdudiyyətlərlə qarşılaşa bilər. [2; s. 7]

Ən geniş yayılmış məhdudiyyət ölkəyə gətirilən bəzi əmtələrə (texnologiya və s.) qoyulan vergi və rüsumlardır. Ona görə də belə məhdudiyyətlərin təsirinin yüngülləşdirilməsi məqsədi ilə müvafiq beynəlxalq təşkilatlar mütəmadi olaraq, yaranmış şəraitə adekvat tənzimləyici tədbirlər hazırlayırlar. Məs., müasir dövrdə Azərbaycan respublikasında gömrük orqanlarının fəaliyyətinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması, prosedurlarının daha da sadələşdirilməsi və şəffaflaşdırılması məqsədilə Beynəlxalq Valyuta Fondu, Ümumdünya Gömrük Təşkilatı ilə birgə proqram həyata keçirilməkdədir. Aparılan sistematik fəaliyyətin nəticəsi kimi, beynəlxalq təcrübəyə müvafiq olaraq demək olar ki, ölkəmizdə ixrac rüsumları ləğv edilmiş, idxal rüsumlarının isə 15%-lik maksimal həddi müəyyənləşdirilmişdir. [4; s. 5]

Ölkədə investisiya mühitinin daha da yaxşılaşdırılması, sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsi üçün müvafiq innovasiya strukturlarının, biznes-inkubatorların, texnoparkların yaradılması sahəsində əhəmiyyətli işlər görülmüşdür. 2013-cü ildən başlayaraq, “Azərbaycanda büdcəyə dəstək proqramlarının əlaqələndirilməsi və təbiiqinə dəstək layihəsi”nin icrasına başlanmışdır. Layihə çərçivəsində Azərbaycanda biznes inkubatorlarının inkişaf etdirilməsi, bu sahədə atılan addımlann və fəaliyyətin əlaqələndirilməsi, habelə biznes inkubatorlarının inkişafında Avropa İttifaqının qabaqcıl təcrübəsinin ölkədə tətbiqi istiqamətində müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Biznes inkubatorlarının yaradılması ilə ölkəmizdə sahibkarlığa göstərilən dövlət dəstəyi, biznes və investisiya mühitinin daha da yaxşılaşdırılması tədbirləri davam etdiriləcək, innovativ və perspektivli biznes sahələrinin inkişafına nail olunacaqdır.

Nəticə

“2018-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası haqqında” qanun layihəsinə görə, 2017-ci il dövlət büdcəsinin gəlirləri 16 516 684 min manat, 2018-ci ildə isə bu rəqəm 5 992 185,7 min manat çox, yəni 22 508 869,7 min manat olub. 2017-ci il dövlət büdcəsinin xərcləri 17 594 748 min manat, 2018-ci ildə isə bu rəqəm 5 137 166,5 min manat çox, yəni 22 731 644,5 min manat olub. 2018-ci ildə büdcə kəsiri 951 milyon manat proqnozlaşdırılsa da, büdcənin icrası zamanı kəsir 222 milyon 774,8 min manat olub. Bu, 2017-ci ildəki büdcə kəsirindən 5 dəfəyə qədər azdır. [6] Bütün bu göstəricilər ölkə iqtisadiyyatına qoyulan investisiyaların nəticəsidir.

Müasir şəraitdə Azərbaycan Respublikasında investisiya mühitinin formalaşdırılması, innovasiya strukturlarının təşkili, kiçik biznesin inkişafının təmin edilməsi üçün təxirəsalınmaz hazırlıq işlərini aşağıdakı kimi ümumiləşdirmək olar:

– istehsal və ətraf mühitin mühafizəsi təyinatlı kiçik biznesin inkişafının həvəsləndirilməsi məqsədilə xüsusi proqramların işlənilməsi və müvafiq fondların yaradılması;

– istehsal birliklərinin, şirkətlərin, səhmdar cəmiyyətlərinin, elmi-tədqiqat mərkəzlərinin və universitetlərin iştirakı ilə dövlət tərəfindən biznes inkubatorların və texniki parkların yaradılmasının daha da genişləndirilməsi;

- müxtəlif mənbələrdən maliyyələşdirilən və təsərrüfat hesabı əsasında fəaliyyət göstərən konsaltinq, audit və trening üzrə məsləhət firmalarının yaradılması;
- innovativ və yüksək texnologiyalar əsasında rəqabətqabiliyyətli sənaye istehsalının inkişafı, xidmətlərin göstərilməsi üçün münbit şəraitin yaradılması və bu sahədə sahibkarlığın dəstəklənməsi;
- iqtisadiyyatın, o cümlədən qeyri-neft sektorunun davamlı inkişafının təmin edilməsi;

Ədəbiyyat

1. Azizova G.A. “Dövlətin investisiya-innovasiya siyasəti”, Bakı, Elm, 2012, 234 s.
2. Əhmədov G.Ə. “İnnovasiya sahibkarlığı”, Azərbaycan, Aqrar Elm jurnalı, 2010, 7 s.
3. Əliyev R.B., Novruzov N.A., Məmmədov M.A. “İnvestisiyanın maliyyələşdirilməsi və kreditləşdirilməsi”, Bakı, 2003, 425 s.
5. Zeynalov V.Z. “Azərbaycanda investisiya siyasəti”, Bakı, Sabah, 2012, 265 s.
6. Aslanzadə İ.A. “İnvestisiya layihələrinin təşkili və idarə olunması”, Bakı, 2000, Maarif, 132 s.
7. <http://www.economy.gov.az>
8. <https://sputnik.az/economy/20190521/420471579/zitad-semedzade-investisiya-qoyulushu.html>

Directions for formation of favorable investment climate in Azerbaijan

Summary

The purpose of the study-To study the directions of formation of favorable investment climate in Azerbaijan.

Research methodology-The research database includes monographs on the subject, official site information, statistical collections of the State Statistical Committee, etc. contane. Systematic approach, comparison, analysis methods were used in the study.

Research results - Investment is perceived as an integral part of the modern economy. In developed economies, the share of investment in GDP is hesitant from 50% to 45%. In this regard, the economic growth of each country is determined by the specific weight of the funds allocated for investment. The Azerbaijani economy has shown dynamic growth, despite accidents in the world. 17.2 billion manat was invested in the country last year, which is up to 3 billion manat compared to 2017. 60-70% of the investment comes from domestic resources.

Practical significance of research-Improvement of the favorable investment climate in Azerbaijan has a powerful impact on the development of the country's economy.

Направления формирования благоприятного инвестиционного климата в Азербайджане

Резюме

Цель исследования-изучить направления формирования благоприятного инвестиционного климата в Азербайджане.

Методология исследования-База данных исследования включает монографии по теме, информацию об официальном сайте, статистические сборники Госкомстата и т. Д. contane. В исследовании использовался системный подход, сравнение, методы анализа.

Результаты исследования - инвестиции воспринимаются как неотъемлемая часть современной экономики. В развитых странах доля инвестиций в ВВП оценивается от 50% до 45%. В связи с этим экономический рост каждой страны определяется удельным весом средств, выделяемых на инвестиции. Экономика Азербайджана демонстрирует динамичный рост, несмотря на аварии в мире. В прошлом году в страну было инвестировано 17,2 миллиарда манатов, что по сравнению с 2017 годом составляет до 3 миллиардов манатов. 60-70% инвестиций поступают из внутренних ресурсов.

Практическая значимость исследований - Улучшение благоприятного инвестиционного климата в Азербайджане оказывает мощное влияние на развитие экономики.

Рәyçi: M.Y. Quliyev

Мәqalə tarixçəsi

Göndərilib: 13 yanvar 2020 Qəbul edilib: 21 yanvar 2020